

ХАРАКТЕРИСТИКА ТЯСМИНСЬКОГО КАНЬЙОНУ ЯК ОБ'ЄКТУ ТУРИСТИЧНОЇ СПАДЩИНИ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Плужник А. В., студент другого (магістерського) рівня вищої освіти;
Власенко Р. П., кандидатка біологічних наук, доцент кафедри екології та географії, Житомирський державний університет імені Івана Франка

На сьогоднішній день особливого поширення та вагомої ролі у структурі господарства різних регіонів України набувають рекреаційні ресурси та об'єкти туризму. Завдяки природним та історичним умовам, що склались на території нашої держави, а також її вигідному геополітичному розміщенню туристично-рекреаційна індустрія України має надзвичайно потужну ресурсну базу. Серед перспективних регіонів для розвитку туристичної галузі особливе місце посідає Черкащина, адже цей регіон України має надзвичайно високий природний та культурно-історичний потенціал.

Річка Тясмин протікає Придніпровською височиною через Кіровоградську та Черкаську області. Довжина річки становить 161 км, площа басейну – 4540 км², похил – 0,34 м/км. Ширина звивистого річища – від 5–20 м, подекуди – до 40 м. Річка має снігове та дощове живлення, льодостав спостерігається з грудня до середини березня. На річці збудовано низку штучних водойм, а саме водосховища та ставки, які регулюють стік [1].

Одним з цікавих рекреаційно-туристичних ресурсів Черкаської області є Тясминський каньйон (рис. 1). Він знаходиться на території міста Кам'янка та розташовується в середній течії річки Тясмин. Каньйон є цінною пам'яткою природи місцевого значення та представляє собою відслонення гранітів та утворився під час Дніпровського зледеніння на території України, отже має льодовикове походження [5].

Найбільш стрімкі скелі розташовані на лівому березі Тясмину, де вони піднімаються майже на 12-15 метрів. З часом скелі каньйону почали швидко заростати рослинністю, а саме *Acer tataricum* L. та *A. negundo* L., *Crataegus*

laevigata (Poir.) DC., а також різними видами папоротей – *Asplenium trichomanes* L., *Asplenium septentrionale* (L.) Hoffm., *Polypodium vulgare* L., *Cystopteris fragilis* (L.) Bernh. Тут зростають також степові мохи, такі як *Pterygoneurum ovatum* (Hedw.) Dixon, *Astomum crispum* (Hedw.) Hampe, *Pottia lanceolata* (Hedw.) Müll. Hal. та різні наскельні мохи.

Рис. 1. Краєвиди Тясминського каньйону

Пологі схили Тясминського каньйону вкриті степовою рослинністю, а також мають місця виходу гранітів та утворення «лобів». Такі ділянки характеризуються поширенням *Festuca valesiaca* Schleich. ex Gaudin, *Sempervivum ruthenicum* Schnittsp. & C.V.Lehm., *Allium podolicum* Blocki ex Racib. & Szafer, *Aurinia saxatilis* (L.) Desv., *Thymus serpyllum* L., *Poa angustifolia* L., *Cotoneaster melanocarpus* Fisch. ex A.Blytt [2].

На території каньйону також поширені різноманітні представники фауни. За кількістю видів серед хребетних тварин переважає група птахів – *Ardea alba* L., *A. cinerea* L., *Fulica atra* L., *Anas platyrhynchos* L., *Acrocephalus scirpaceus* Hermann, *Motacilla flava* L.; та плазунів – *Lacerta agilis* L., *L. viridis* Laurenti (Червона книга України), *Natrix natrix* L., *N. tessellata* Laurenti, *Emys orbicularis* L., *Vipera renardi* Christoph. Серед ссавців домінують *Castor fiber* L. та *Lutra lutra* L. – вид, занесений до Червоної книги України [3], серед земноводних – *Pelophylax lessonae* Camerano та *Rana ridibunda* Pallas.

Серед привабливих елементів Тясминського каньйону неможливо не згадати геологічну пам'ятку природи «Скеля Пушкіна» (рис. 2). Вона має не

лише важливе історичне, а й геологічне значення, адже представляє рожеві аплітоїдні граніти кіровоградського комплексу палеопротерозойського віку.

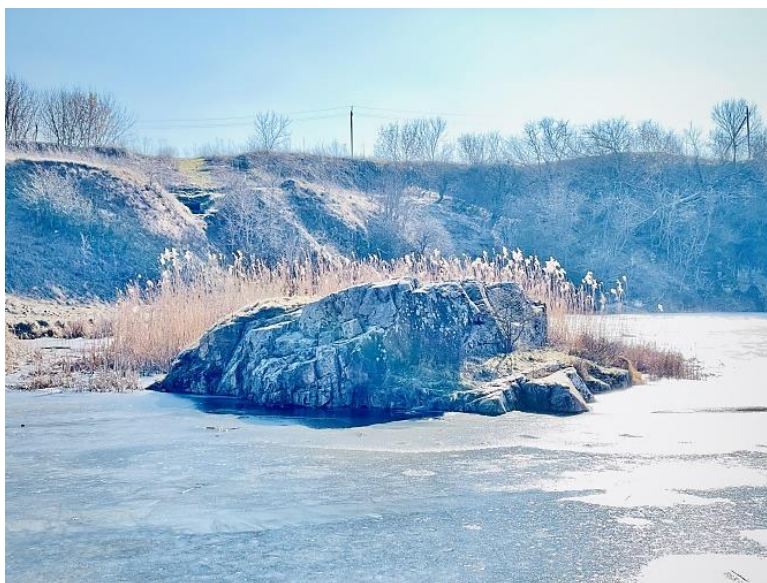

Рис. 2. Пам'ятка природи «Скеля Пушкіна»

Цікавою особливістю розташування Тясминського каньйону є те, що він розміщується на перехресті Тясминського міжрегіонального та Галицько-Слобожанського лісостепового екологічного коридору [4]. Завдяки такому зручному місцезнаходженню пам'ятка забезпечує збереження біологічного різноманіття рідкісних видів мохів та судинних рослин, ландшафтних комплексів річкових долин, ярів та балок ще з періоду Дніпровського зледеніння.

Найбільш перспективними видами туризму в межах Тясминського каньйону є пішохідний та водний туризм. Під час пішохідного туризму рекреанти можуть ознайомитись із біорізноманіттям флори і фауни, а також отримати естетичне задоволення від спостереження краєвидів каньйону та річки Тясмин. До того ж, для комфортного відпочинку міська влада облаштувала уздовж берега річки прокладені екологічні стежки, на яких через кожні 20 м розташовані лавки та альтанки для відпочинку.

Влітку набуває значної популярності водний туризм, представлений організацією сплавів та прогулянок на човні по Тясмину. Під час сплаву, маршрут якого проходить по руслі річки, рекреанти мають можливість спостерігати унікальні мальовничі ландшафти, а також ближче ознайомитись із

водною рослинністю.

Рекомендуємо акцентувати увагу на цінності такого унікального геологічного та природного об'єкта Черкащини для збільшення потоку туристів та привернення уваги до Тясминського каньйону. Пропонуємо розробити та встановити дошки з детальною інформацією про видове різноманіття мохів, вищих судинних рослин, лишайників та тварин каньйону. Доцільно буде звернути увагу на рідкісних видах біоти. Розмістити дошки необхідно рівномірно по всьому маршруту подорожі каньйоном, особливо поруч зі спеціальними місцями для фотографування. Це розширить уявлення населення про Тясминський каньйон та допоможе здійснювати природоохоронну діяльність для збереження природних умов цього унікального об'єкта.

Отже, Тясминський каньйон має не лише пізнавальну і наукову, але й естетичну та рекреаційну цінність. Оскільки з кожним роком туризм у каньйонах стає дедалі популярнішим, дослідження та розвиток туристсько-рекреаційного потенціалу цього унікального природного комплексу є надзвичайно важливим та актуальним.

Список використаних джерел

1. Беляєва С. С. Еко-билини та казки Тясмину: інформаційно-публіцистичний збірник. Черкаси : ІнтролігаТОР, 2020. 32 с.
2. Лазаренко А. С., Вірченко В. М., Ветров О. В. Тясминський каньйон – унікальна пам'ятка природи України: науково-популярний збірник. Черкаси : Вертикаль, 2018. 233 с.
3. Червона книга України. Тваринний світ / під заг. ред. чл.-кор. НАН України Акімова І. А. Київ: Глобалконсалтинг, 2009. 623 с.
4. Шеляг-Сосонко Ю. Р., Ткаченко В. С., Андрієнко Т. Л., Мовчан Я. І. Екомережа України та її природні ядра. *Український ботанічний Журнал*. 2005. Т. 62 (12). С. 142–158.
5. Ярошенко Н. Екологічний стан Тясминського каньйону та шляхи його покращення. *STABICONsystems – 2018* : матеріали Міжнар. наук. форум. Суми. 2018. С. 131-135.

ІСТОРІЯ ФОРМУВАННЯ СЕЛИТЕБНИХ ЛАНДШАФТІВ ВЕРХНЬОГО ПОБУЖЖЯ

Гринь К. І., магістрантка 1 курсу,

Вінницький державний педагогічний університет імені М. Коцюбинського

Річкові басейни та складаючі їх долини займають особливе місце в структурі сучасних ландшафтів і житті людини будь-якого регіону. Відповідним модельним регіоном для вирішення наукових завдань є верхня частина долини Південного Бугу, розташованої у межах Хмельницької та частково Вінницької областей. Упродовж минулих століть ландшафти річкового басейну були змінені в результаті активного й різнобічного господарського освоєння. Формування селитебних, промислових, сільськогосподарських ландшафтів докорінно змінило структуру досліджуваного регіону; будівництво водосховищ та гідроелектростанцій майже знищили натуральні ландшафтні комплекси річкової долини. У зв'язку з цим дослідження історії формування та використання верхньої частини Південного Бугу сприятиме поліпшенню, відтворенню і охороні природи долини річки загалом.

Найбільше трансформуються ландшафтні комплекси, де формується осіле населення та з'являються селитебні ландшафти. Просторове розташування та природні чинники на всіх історичних етапах сприяли заселенню цієї території, формуванню та розвитку тут систем населених пунктів. Історико-політичні та соціально-економічні чинники підсилювали або послаблювали цей процес, але ніколи його не зупиняли і навіть не переривали. Разом з тим, помітна диференціація природного середовища суттєво вплинула на особливості заселення та формування населених пунктів окремих його районів [3].

В XI-XII ст. великі поселення укріплюються захисними спорудами – валами і ровами, будуються перші фортеці. У XIII сторіччі формується нова селитебна структура, але у зв'язку з військовою колонізацією хана Батия процес утворення сільських селитебних ландшафтів призупиняється, частина сіл знищена. Неушкодженими залишаються міста та села Болохівської землі (Деревич, Губин,